

ВІДГУК
офіційного опонента – **доктора наук із соціальних комунікацій**
Шемаєвої Ганни Василівни
на дисертаційну роботу
Желай Оксани Петрівни
«РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО
ЕЛЕКТРОННОГО СЕРВІСУ»,
представленої на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю
27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

Актуальність теми дослідження. Інформаційно-комунікаційне середовище переживає період суттєвих змін, в результаті яких радикально змінюється бібліотечна система організації доступу до інформації, розвивається електронний бібліотечний сервіс. Удосконалення сучасного бібліотечного обслуговування залежить від ефективності бібліотечного електронного сервісу, інформаційно-аналітичного супроводу різних категорій користувачів. Тому вивчення специфіки електронного інформаційно-аналітичного сервісу, визначення перспективних напрямів бібліотечної роботи щодо подальшого розвитку бібліотечного електронного сервісу як умови підвищення рівня бібліотечного інформаційного забезпечення користувацьких запитів та потреб є, безумовно, актуальним завданням бібліотекознавчого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами. Дисертаційне дослідження виконувалось у межах науково-дослідної роботи Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України і пов'язане з виконанням тем: «Інформаційно-аналітичний чинник подолання кризових явищ в українському суспільстві» (0110U000027) (2010–2012 рр.), «Оптимізація інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек в умовах інтенсифікації інформаційних обмінів» (0113U000098) (2013–2015 рр.) та «Шляхи підвищення ефективності функціонування соціальних комунікацій в умовах

посилення глобальних інформаційних впливів» (0116U000200) (2016–2018 рр.). Отже, дисертація О. П. Желай підготовлена у відповідності з основними напрямками досліджень, передбаченими планами наукової роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, що підтверджує нагальність поставленого в роботі завдання.

Метою дослідження у формулюванні дослідниці є: визначити особливості функціонування вітчизняного бібліотечного електронного сервісу, розкрити його потенціал у справі організації ефективного інформаційно-аналітичного обслуговування, використання електронних інформаційних ресурсів з урахуванням трансформації запитів різних категорій користувачів бібліотек. Тобто, головну мету дисертаційної роботи О. П. Желай подала у поєднанні з основними завданнями дослідження. Це не суперечить існуючим вимогам. Проте лаконічніше позначення мети, наприклад: «визначити особливості функціонування вітчизняного бібліотечного електронного сервісу з урахуванням трансформації запитів користувачів бібліотек», сприяло б чіткішому її сприйманню.

Визначення *об'єкт дослідження та предмета дослідження* з позицій бібліотекознавства і соціальних комунікацій не викликає зауважень.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується комплексом наукових методів, емпіричною базою даних стосовно інформатизації українських бібліотек, інформаційного-бібліотечного сервісу, що підтверджує об'єктивність одержаних результатів та висновків здобувача.

Новизна дослідження та отриманих результатів і їх достовірність полягає в тому, що в дисертації О. П. Желай вперше систематизовано наукові уявлення про специфіку організації бібліотечного електронного сервісу для цільових категорій користувачів; узагальнено сучасний досвід бібліотечного електронного сервісу відповідно до змін запитів користувачів, висвітлено його потенціал щодо адаптивних можливостей роботи бібліотек в умовах соціально-інформаційних викликів. Авторка розробила модель електронного

інформаційно-аналітичного сервісу бібліотеки, до характерних ознак якої віднесла комплексність, тематичність, інтерактивність, науково-інтелектуальну орієнтованість та клієнтоспрямованість. Нею уточнено і доповнено низку основних понять, в тому числі: «бібліотечні інформаційно-аналітичні продукти», «бібліотечний електронний сервіс», «цільові користувачі бібліотеки».

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Результати наукової роботи О. П. Желай неодноразово доповідались на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях. Основні результати дослідження викладені в 24 наукових публікаціях.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, висновки, наукові положення, викладені у дисертації, належать автору особисто.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечені джерельною базою та належним науковим аналізом. Підтвердженням обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної роботи О. П. Желай є їхнє впровадження у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського, зокрема для розширення кола цільових користувачів СІАЗ, НЮБ і Фонду Президентів України (ФПУ) НБУВ.

Значущість висновків здобувача для науки і практики. Практична значимість дисертації полягає у створенні науково-теоретичної і науково-методичної бази для адаптації бібліотек до цифрового середовища, розвитку системного, ефективного обслуговування електронними інформаційними ресурсами різних категорій користувачів.

Напрацювання та висновки дисертаційного дослідження були апробовані в роботі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) і Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) НБУВ; знайшли впровадження у сфері бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, а також широкого загалу

користувачів бібліотек; були для підготовки і випуску комплексу інформаційно-аналітичних продуктів.

Відповідність автореферату дисертаційній роботі. Автореферат адекватно відображає зміст, структуру, основні результати і висновки дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Структура наукового дослідження впливає з мети та логіки дослідження і відповідає вимогам щодо викладення результатів. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, 8 додатків, які надають додаткову інформацію, здебільшого статистичного характеру щодо бібліотечних електронних ресурсів та послуг.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено його теоретичне підґрунтя, джерельну базу; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, зв'язок роботи з науковими програмами, темами і планами; окреслено особистий внесок здобувача, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації автора.

У **першому розділі** «Трансформація бібліотечної діяльності в умовах розвитку інформатизації в Україні» (с. 26-82) проаналізовано бібліотекознавчі дослідження, які присвячено окремим проблемним питанням бібліотечного електронного сервісу; обґрунтовано методологію роботи на засадах вивчення наукового досвіду Національної Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського; висвітлено досвід ОУНБ.

Заслуговує уваги виявлення нормативно-правової бази інформатизації публічних бібліотек України; виокремлення бібліотечних проектів впровадження сучасних інформаційних технологій, розгортання міжбібліотечної інформаційно-комунікаційної взаємодії від співпраці бібліотек щодо комплектування та опрацювання нових надходжень через створення спільних баз даних до формування корпоративних бібліотечних систем.

Другий розділ дисертаційної роботи О. П. Желай «Дослідження формування спектра інформаційних електронних ресурсів у бібліотеках» (с. 83-158) присвячено визначенню змін у системі інформаційних запитів сучасних користувачів бібліотек; розкриттю електронних інформаційних ресурсів бібліотек як складової вітчизняного інформаційно-комунікаційного простору; відстеженню еволюції виробництва інформаційних продуктів і послуг бібліотеками та організації доступу до них на прикладі узагальнення досвіду НБУВ та публічних бібліотек України.

До важливих здобутків цього розділу слід віднести розроблену автором дисертації модель електронного інформаційно-аналітичного сервісу бібліотеки, до основних елементів якої вона віднесла: аналітичну службу бібліотеки; вхідну інформацію на основі ресурсу глобального інформаційного простору та нового вітчизняного інфотворення й бібліотечного фонду; техніко-технологічну основу бібліотеки; бібліотечні інформаційно-аналітичні продукти і послуги; цільових користувачів бібліотеки, які поєднані інтерактивною комунікацією з аналітиками служби.

Також слід відмітити акцентування дисертантом на розвиток краєзнавчих ресурсів на сайтах регіональних бібліотек, зокрема віртуальних виставок, які поєднують різноманітний ілюстративний, аудіо, відео матеріал, бібліографічні списки; тематичних колекцій мультимедійних краєзнавчих ресурсів.

Важливим є висновок здобувача щодо важливості бібліотечної діяльності у напрямі налагодження, підтримки та розвитку комунікації з користувачами бібліотечних електронних ресурсів та сервісів.

У третьому розділі «Шляхи розвитку бібліотечного обслуговування в умовах вдосконалення бібліотечних інформаційних технологій» на основі аналізу модернізаційних процесів у вітчизняних бібліотек, пов'язаних з впровадженням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для розширення доступу цільовій аудиторії та широкому загалу користувачів бібліотек до якісної наукової, суспільно значущої інформації дисертантом

запропоновано перспективні напрями розвитку електронного інформаційно-бібліотечного сервісу. Серед них виділено: підвищення оперативності та якості бібліотечних електронних ресурсів та послуг, активізація інтерактивної співпраці бібліотек з їх користувачами, розвиток взаємовигідних комунікацій між бібліотеками та бібліотек з вітчизняними виробниками та власниками важливого для національного розвитку нового інформаційного продукту.

Одним із напрямів розвитку вітчизняного бібліотечного електронного сервісу О. П. Желай виокремила підвищення ефективності інформаційно-комунікаційного забезпечення нової цільової категорії бібліотечних користувачів - внутрішньо переміщених осіб. У цьому контексті автор дисертаційної роботи виділяє: розвиток бібліотечного наукового дискурсу, пов'язаного з появою цієї категорії користувачів бібліотек; необхідність оперативного наповнення інформаційного простору суспільно значущими науково-аналітичними продуктами, що генеруються аналітичними підрозділами провідних бібліотек України та публікуються на їхніх веб-сайтах.

Загальні **висновки** дисертації О. П. Желай відповідають меті й завданням дослідження, створюють теоретико-методологічну базу для розширення досліджень у сфері бібліотекознавства, теорії соціальних комунікацій.

Зауваження по роботі. Поряд з позитивними сторонами дисертаційного дослідження О. П. Желай, слід зупинитися на зауваженнях і пропозиціях.

1. Дисертаційна робота виграла б при умові більш детального розкриття застосування методів узагальнення та прогнозування. Це сприяло б підвищенню дієвості дослідження.

2. Здобувачем опрацьовано та узагальнено досвід значної кількості українських бібліотек: НБУВ, ОУНБ та інших публічних бібліотек різних регіонів країни, що дозволило визначити особливості розвитку

електронних інформаційно-бібліотечних ресурсів, розкрити стан освоєння ними Інтернет простору, виявити розширення сервісних послуг, посилення інформаційно-аналітичної діяльності. Позитивно оцінюючи проведений різноаспектний аналіз українських бібліотек, слід зауважити, що було б бажано провести порівняльну характеристику тенденцій розгортання комунікаційної діяльності українських бібліотек з такими бібліотеками в провідних європейських країнах, розкрити відмінні та спільні риси в їх діяльності, що значно збагатило б роботу.

3. Відмічаючи вагомість здобутків автора дисертаційної роботи у напрямі вивчення змін у системі інформаційних запитів сучасних користувачів бібліотек, узагальнення кількості їх звернень до бібліотечних веб-сайтів, виявлення та обґрунтування цільової групи користувачів бібліотек, важливо зазначити, що наразі нагальним є визначення ефективності електронних бібліотечних сервісів через виявлення зворотного зв'язку з користувачами, не звернень, не лайків, а виявлення кількості використаних ними ресурсів, консультацій бібліотекаря тощо. Такий досвід набуває поширення у бібліотеках зарубіжжя. Так, бібліотеки США, Китаю, Угорщини відзначають від 10% до 50 % такого зв'язку від своїх користувачів.

Однак, висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження О. П. Желай.

Оцінка наукової роботи в цілому. У цілому дисертаційна робота є завершеним самостійним дослідженням. За науковим рівнем, новизною постановки та розв'язання сформульованих завдань, обґрунтованістю основних положень і результатів, теоретичним та практичним значенням дисертаційна робота “Розвиток вітчизняного бібліотечного електронного сервісу” відповідає вимогам, що висуває Міністерство освіти і науки України до дисертаційних досліджень кандидатського рівня, паспорту спеціальності 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського НАН України. Її автор, Оксана Петрівна Желай

заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

Офіційний опонент

Шемаєва Ганна Василівна,

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,

професор кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Харківської державної академії культури

Підпис Шемаєва Г.В.
ПІДТВЕРДЖУЮ
Мечальник відділу діловодства та архіву
Г.В. Шемаєва
« 14 » травня 20 19 р.